

A BÁTASZÉKI DALÁRDA TÖRTÉNETE

A dalárda 50 éves jubileumára írta :

SCHMIDT GÉZA dr.

közs. orvos, a dalárda alelnöke

SZEKSZÁRD
MOLNÁR-FÉLE NYOMDAI MŰINTÉZET RT.

1926

A BÁTASZÉKI DALÁRDA TÖRTÉNETE

A dalárda 50 éves jubileumára írta:

SCHMIDT GÉZA dr.

közs. orvos, a dalárda alelnöke

SZEKSZÁRD

MOLNÁR-FÉLE NYOMDAI MŰINTÉZET RT.

1926

Szeptember 10-én volt 50 éve, hogy Bátaszéken néhány lelkes, dalszerető ember összejött és megalakította a *Bátaszéki Dalár Egyletet*, amely azóta félszázadon át teljesíti nemes hivatását. 1876 óta hetenként többször is, a napi munka végeztével dal csendül fel egy meghitt kis társaság ajkán és a dal szárnyain emelkednek fel a talán nehéz testi munkában elfáradt emberek olyan magasságokba, ahol csak megtisztult érzelmek vannak, tiszta szépségek gyönyörködtetnek, hogy a dalnak, zenének hódolva, lelkük frissességét, üdeségét megőrizték.

S amikor most ehhez a ritka szép jubiláris dátumhoz eljutottunk, kegyelettel kell megemlékeznünk azokról, akik közül ma már alig néhányan vannak életben: a *Bátaszéki Dalárda* megalapítóiról. Angyalffy Imre, Bátaszék néhai főjegyzője, Beszedits Lajos uradalmi tisztt, Müller János karmester, a dalárda első karnagya, Schuler József tanító, a dalárda első jegyzője és egyik legjobb tenoristája, Waigand József szabómester, az

első pénztárnok, Gőbelt János kereskedő, Mészáros János jegyző, Mayer Gusztáv kereskedő, Szekeres Ferenc káplán, Tafner János, községünknek sok éven át volt érdemes, mindenkitől szeretett és becsült bírása és Wallner Gyula takaréktári főkönyvelő voltak azok, akiknek köszönhetjük a *Bátaszéki Dalárda* megalakítását. Ők voltak az első választmány tagjai is, de ott volt már a dalárda bölcsőjénél, mint rendes működő tag, Csida Sándor is, aki még ma is egyik legbuzgóbb dalárdistánk.

Az iskolaszék jóvoltából helyiséget is kapott a dalárda a dalpróbák megtartására abban az iskolaépületben, ahol a dalárda ma is az igen tisztelt iskolaszék vendégszeretetét élvezi.

Most már megindulhatott a munka és folytak is a próbák szorgalmasan, lelkiismeretesen. A vezetőség szigorúan megkövetelte, hogy a tagok pontosan vegyenek részt a heti két estén s bizony nem egy hanyag tag részesül szigorú dorgatóriumban az első időben. Csakhamar elég erősnek érzi magát a dalárda, hogy nyilvános szerepléssel mutakozzék be Bátaszék község közönségének és egymásután rendezi dalestélyeit hol az „Arany nap”-szállóban, hol a „Vaspályá-

nál“ lévő vendéglőben, hol pedig — főképen szép nyári időben — a „Tivolihoz“ címzett vendégfogadóban, amely akkor Bátaszék közönségének kedvelt nyári kirándulóhelye volt. Nagy gonddal készítették elő ezeket a hangversenyeket, amelyeket legtöbbször táncmulatság követett. Külön rendezőbizottságot választottak ezekre az alkalmakra, amelyeknek gondja volt mindenre: a teremnek zöld galyakkal való feldiszitésétől egészen a padlónak sikossá, a táncra alkalmassá tételéig.

Az első nagysikerű szereplése a dalárdának 1877. évi szeptember hó 19-én volt a török sebesültek javára, amely estnek különös sikerét az a nagy szimpátia is biztosította, amely akkor nálunk országszerte megnyilvánult a török nemzettel szemben. A világháboruban kirobbant szerb aknamunka akkor már megindult, de egyelőre főleg a török fenhatóság alá tartozó Hercegovinában és Bosznia északkeleti részében támadt felkelés orosz-szerb izgatásra Törökország ellen. Magyarország déli részein is észlelhetők voltak szerb mozgolódások, ezek között azonban a kormány akkor még sikerrel szétvágott. Így érthető, hogy a dalárdának ezen estéje a helyi viszonyokhoz ké-

pest ritka nagy közönség előtt folyt le és a dalárda elnöksége 72 forint 15 krajcárt küldhetett e hangverseny jövedelméből a „Hon“ szerkesztőségének „egy csepp balzsamul szerencsétlen török testvéreink sajtó sebeire.“

Nem mindig sikerült azonban a közönség érdeklődését így felkelteni, mert bizony volt olyan hangversenye is a dalárdának, amely 24 forint — abban az időben nagy — deficittel végződött. Ilyenkor azután néhai jó *Mayer Gusztáv* kereskedő és *ifj. Rüll Nándor* földbirtokos, aki maga is igen szép hangu tenoristája volt a dalárdának, siettek a megszorult „*Daláregylet*“ segítségére s míg az előbbi sokszor egyszerűen elengedte az egyletnek nála fennálló adósságát, utóbbi nagyobb, kamatmentes kölcsönnel segítette. Így azután megint csak biztosítva volt a dalárda élete és énekelt is szorgalmasan, sokszor talán tulsokat is, mert az egyik választmányi ülésen már amiatt történik felszólalás, hogy „ne engedtéssék meg, hogy a dalárda kénye-kedve szerint énekkel akárkit is megtiszteljen!“

Jó volt az ilyen figyelmeztetés, mert a sok jelentőség nélküli szerepléstől visszatarthatva, nem lett a dalárda megunttá s nagyobb teljesítményekre tartogathatta erejét.

Mint az Országos Dalosszövetség tagja, mindjárt az első évektől kezdve résztvett a dalárda minden nagyobb dalos-mozgalomban s ha mindenütt teljes számban nem is vehetett részt, legalább néhány taggal, vagy az elnökkel, illetőleg karmesterével képviseltette magát.

Különösen nehéz szívvvel mondott le dalárdánk a Szekszárdi Dalárda zászlószen-telési ünnepségén való részvételről, amelyet 1881 szeptember 4-én, a Garay-emléktábla leleplezésével egyidőben tartottak. Az ünnepségre való meghívást a „nyomasztó gazdasági viszonyokra“ való hivatkozással nem fogadhatták el. Nem is csoda, hogy elment a kedvük ezekben az esztendőkből a vig kirándulásoktól, mert Bátaszéket az 1881. évben nemcsak a rossz gazdasági év, hanem még elemi csapás is sújtotta. 1881 júliusában ugyanis Engesszer mészáros házában (ma Klósz Antal háza) tűz ütött ki és onnan kiindulva, 86 ház lett a lángok martaléka s még a temetőkerítés sem maradt meg. De ha nem is vehetett részt az egész dalárda a szekszárdiak szép ünnepségén, azért nem feledkezett meg a szomszéd dalárdáról: megbizottaival 40 forintos, arannyal himzett szalagot küldött viszonzásul „azon szép

figyelemért, hogy zászlónk bemutatásakor — a szekszárdiak — egy szalagot és koszorút tettek arra, de főképen azért, mert mint szépen daloló, pályanyertes megyebeli egyesület, azt meg is érdemlé.“

A szomszédos dalárdákkal való viszony egyébként állandóan szives, baráti volt, melynek megnyilatkozása volt az a figyelem, amelyben Abafy Józseftől, a Szekszárdi Dalárda és Hoffer István néptanítótól, a Bonyhádi Dalárda karmesterétől részesült dalárdánk, amikor előbbi „Népdalátirat“ című szerzeményét, utóbbi pedig „Szeretlek“ című férfi négyesét dedikálta neki.

Az 1882-iki debreceni dalosversenyre sem tudtak eljutni a bátaszékiek, mert még adakozás útján sem tudták az uthoz szükséges pénzt előteremteni s mind ezen a dalosversenyen, mind a Budapesti Polgári Dalkör 1883 augusztus 26-án tartott zászlószentelési ünnepélyén is csak küldöttség képviselte a dalárdát. Ez utóbbi ünnepségen Goll János, a dalárda tiszteletbeli tagja jelent meg dalárdánk helyett s az ő nevével ettől az időtől kezdve sokat találkozunk. Ez az izig-vérig zenész ember, aki Bátaszék szülötte volt, (1841—1903) a képezdei kurzus után 1860. évben mint alkalmazott tanító

elvégezte a zenedei tanfolyamokat, zeneszerzéssel kezdett foglalkozni s mind jobban és jobban belemerült a zeneszerzés szépségeibe. — 1874-ben megalapította a „Tánc“ című zenei folyóiratot, melyből később az „Apollo“ című zeneművészeti folyóirat lett. A karéneknek lelkes művelője maradt haláláig, aki dalárdánkat igaz szeretettel gyámolította, buzdította. Több saját-szerzeményű darabjával megajándékozta, köztük 3 gyászénekkel és ő szerzette jelgigénket is, amelynél szebb a dalárdajelgigék között ma sem igen akad. Sokszor képviselte dalárdánkat, főleg az Országos Dalosszövetség, akkor „Dalárszövetség“ Budapesten tartott gyűlésein 1883., 1885. és 1887-ben (ekkor már mint az Országos Daláregylet pénztárosa) és olyan kiválóan, hogy pl. az 1883 november 11-én tartott rendkívüli dalárszövetségi gyűlésről szóló beszámolóját, „szívhezszóló“ levelét a közgyűlés nagy éljenzéssel fogadta és jegyzőkönyvi köszönetet mondott érte.

Tíz évi fennállása után a dalárda mégis kibonthatta szárnyait és az 1886 augusztus 12. és 13-án megtartott pécsi országos versenyre végre sikerült eljutnia. Nagy készülődés előzte meg ezt a nagy erőpróbát s

nemcsak a mindennapos próbákkal jól átglyurt darabokra, hanem a külső formaságokra is kiváló gondot fordítottak. A dalárdisták erre az alkalomra valamennyien egyforma ruhát öltöttek és szalonöltöny, fehér nyakkendő, fehér keztyű, fekete Kossuthkalap vörös tollal, jelentette, hogy nem mindennapos eseményre készül a dalárda. De elment még az egyleti szolga is új ruhában.

Az első kirándulás fényesen sikerült és nemcsak diszoklevelet nyert a dalárda a „Fel, fel, hajnalodik az égen“ kezdetű dallal, hanem egyszerre ismertté, ünnepelettette a Récsei (akkor Rovacsek) Pál tanító által vezényelt kis dalárdát. A nagy siker hírére a „vaspályánál“ nagy közönség várta a diadallal hazatérő lelkes csapatot és a község apraja-nagyja két zenekar hangjai mellett fogadta a kitüntetett dalárdát.

Három évvel később, 1889-ben a szegedi országos versenyen vett a dalárda részt és itt öregbitette Pécsent kivivott dicsőségét. Engesszer Mátyás „Szerettelek, szerettelek“ című darabjával megnyerte a II. csoport I. díját, Magyarország zeneköltőinek arany liráját. A kart itt is a nemrégien elhunyt Récsei (Rovacsek) Pál tanító, karnagy ve-

zényelte, akinek nevéhez így dalárdánk legszébb diadalainak emléke fűződik. A következő évben a makói zászlószentelésen képviseltette magát a dalárda, azután pedig hosszabb ideig csak a szokásos helyi hangversenyeivel lépett a közönség elé.

1893 tavaszán mostani m. t. elnökünk, Hradek Károly pápai kamarás, plébános, akkor még mint káplán, a dalárda rendes működő tagjai sorába lépett és 1894 július 1-ig, Pécsre való áthelyezéséig, igaz szeretettel támogatta az együletet működésében. A választmány távozásakor „odaadó működéséért” jegyzőkönyvi köszönetet szavazott neki. Az 1893. év azonban szomorúságot is hozott a dalárdákra. Ebben az évben — június 15-én — halt meg Erkel Ferenc, nemzeti imádságunk, a Himnusz megzenésítője, a m. kir. operaház főzeneigazgatója, az összes hazai dalárdák főkarnagya és tiszteletbeli tagja. Emlékének egy választmányi ülés keretében áldozott a dalárda.

1894 május 14-én a Fiumei Magyar Daloskör zászlószentelésén, 1896-ban a millenáris országos versenyen és 1898-ban az Országos Dalárünnepen vettek részt a dalárda képviselői. 1900 után ellanyhul a dalárdaélet, csak 1904-ben kezd újra lükte-

többé válni. 1906 június 24-én a Siklósi Polgári Dalárda zászlóavatásán képviselteti magát a dalárda. Ebben az időben mindig erősebbé válik azon óhaj, hogy a dalárda meglévő zászlaját ünnepség keretében szenteljék meg, de csak az 1907 március 24-iki választmányi gyűlésen határozták el véglegesen a zászlószentelés napját s az ünnepség lefolyásának mikéntjét. A zászlószentelési ünnepség fényes külsőségek között folyt le 1907 június 16-án. A zászlóanyai tisztet Őnagyméltósága gróf Apponyi Gézáné tölthette be, aki személyesen vett részt férjével, akkori főispánunkkal s koszoruzta meg és diszitette fel zászlónkat. A zászlószentelést diszebéd, majd hangverseny követte, amelyen Alsónyék dalárdája is résztvett és aratott nagy sikert precizen előadott dalaival.

1908-ban a helybeli tűzoltótestület zászlószentelési ünnepélyén szerepelt a dalárda még nagy tetszéssel s ezután ismét szürke hétköznapiak következnek a dalárda történetében.

A világháboruban csak kis alkalmi énekkarok szerepelnek, hiszen a fiatalabb dalárdisták egytől-egyig a harctereket járják s legfeljebb magukban dudolják a vig-szomorubakanóttákat.

A világháborút követő szerb megszállás alatt — 1918 december 8-tól 1921 augusztus 20-ig — szó sem lehetett a dalárda működéséről, de utána annál nagyobb kedvvel csendül fel újra a dal. Id. Bajomi Vilmos, a dalárda volt agilis alelnöke új hiveket toboroz s vezeti az egyesület ügyeit. 1923. évi január hó 21-ére gyűlést hív össze, amelyen néhai Récsei Pál ny. tanítónak, a dalárda volt karmesterének korelnöklete alatt egyhangulag, most is szeretett elnökünk, Hradek Károly pápai kamarás, plébános választotta meg a dalárda élére s megalakult a teljes tisztikar és választmány is. Ezen újraéledés alkalmával gróf Apponyi Gézáné Őnagyméltósága ismételten nagyobb pénzádományokkal sietett dalárdánk segítségére s most már zavartalanul folytathatta a nehéz idők által megszakított munkáját.

A dalárda életének legújabb fázisából csak néhány fontosabb eseményt említek röviden. 1923 augusztusában a Hősök Emlékszobrának leleplezésénél énekelt a dalárda megható ünnepségek keretében, 1924 május 3-án Purth Adolf, a község nagyérdemű és közszeretben álló főjegyzőjének 40 éves jubileuma alkalmából pedig esti fáklyásmenettel és szép szerenáddal köszöntötte az ünnepeltet.

1926 március 25-én a Dunántuli Dalos-
szövetség tagjai sorába lépett és ez év
augusztus 20-án és 21-én a Dunántuli Dalos-
szövetség pécsi dalünnepélyén már részt is
vett. Itt is általános elismerést és sikert
arattunk szépen kidolgozott, szabatos éne-
künkkel s a jól végzett munka tudatában
büszkén térhettünk haza.

Nagy vonásokban ez a dalárdának 50
éves története. S a sok és dicsőséges sze-
replés mellett alig van mégis valami, ami
a mult sikereire emlékeztetne. A nyert szala-
gok, az arany lira mind-mind eltűntek, mint
néhai jó Récsei Pál memoirjából tudjuk,
egy betöréses lopás folytán. Szomoruan
emlékezik meg erről a dalárda nagy sike-
reinek tanuja, mert — mint írja — „ókor-
ban is jártak tolvajok és rablók, de hogy
egy szegény, 400 forintos tanitónál, hó
végén (!) rablások történtek volna, ilyen
csak Bátaszéken történt a gazdag Rohr
házában először; itt az elrabolt tárgyak
között volt a lira is.“

Igy kesereg a megboldogult híres dalárda-
karmester, én pedig azt fűzöm hozzá, hogyha
el is vezett aranyunk, megmaradt annál
értékesebb kincsünk: a magyar dal igaz
szeretete. Csak ez ne haljon ki belőlünk,

csak ezt el ne veszítsük! Mert jaj azoknak, akik már dalolni sem tudnak, akik az énekekben, zenében nem tudnak gyönyörködni! Jól mondja Shakespeare, a nagy költőfejedelem, hogy:

»Nincsen oly nyers, zord, dühös való,
Mit át ne alakitna a zene,
Habár csupán kevés időre is.
Ember, kiben nem létezik zene,
Kit meg nem indít édes hangvegyület,
Csel-, hitszegés- s zsákmányolásra kész,
Kedélymozgási tompák, mint az éj,
S pokolsötétek szenvedélyei.
Ne higj ilyeneknek!«

A Bátaszéki Dalárda elnökei 1876-tól:

1876 szeptember 10-től 1879 december 2-ig: *Ponninger Márton* borkereskedő.

1879 december 2-től 1881 január 2-ig: *Tafner Simon* ügyvéd.

1881 január 2-től 1881 őszéig: *Göbelt János* kereskedő.

1881 őszétől 1883 március 14-ig: *Simon István* uradalmi tiszt.

1883 március 14-től 1887 január 9-ig: *Gárdik József* uradalmi számtartó.

1887 január 9-től 1889 február 10-ig :
Augusztin Ágoston gyógyszerész.

1889 február 10-től 1891 február 5-ig :
Eichardt József kereskedő.

1891 február 5-től 1895 március 24-ig :
Szánier János kereskedő.

1895 március 24-től 1896 július 12-ig :
dr. Kovács Bálint orvos.

1896 július 12-től 1897 január 24-ig :
Góczy Nep. János kereskedő.

1897 január 24-től 1898 február 6-ig :
Hohmann József kereskedő.

1898 február 6-tól 1900 január 20-ig :
Erdős Gábor főjegyző.

1900 január 20-tól 1904 február 9-ig :
Dörnyei Ferenc tanító.

1904 február 9-től 1905 február 26-ig :
Schuler József tanító.

1905 február 26-tól 1906 március 11-ig :
Szauer József szabómester.

1906 március 11-től 1908 október 19-ig :
Soos Károly gyógyszerész.

1908 október 19-től 1923 január 21-ig :
Bajomi Vilmos alelnök intézte a dalárda-
ügyeket.

1923 január 21-től *Hradek Károly* plebá-
nos, pápai kamarás.